

Peter Sellars blijft verbazen

Vier vragen voor De Koopman van Venetië

*Peter Sellars slaagt erin om met deze 'komedie' van Shakespeare iets te zeggen over de onlusten in Los Angeles.
Een enthousiaste Johan Thielemans licht toe.*

Peter Sellars is in Brussel geen onbekende. Gerard Mortier bracht hem in de jaren tachtig naar de Munt, waar Sellars zijn veramerikaniseerde versie van de Griekse tragedie Ajax liet zien. Later kwamen de enscoveringen van de opera's *Julius Caesar* (Haendel) en *The Death of Klinghoffer* (Adams). Toen Gerard Mortier directeur van het festival van Salzburg werd, maakte hij Sellars tot één van zijn vaste medewerkers en liet hij hem in dat conservatieve bastion twintigste eeuwse opera's regisseren.

Wie de laatste jaren met Sellars sprak, kreeg vaak te horen dat hij eraan twijfelde of opera wel het meest geschikte medium voor hem was. Eén van de bezwaren tegen het genre was, volgens Sellars, de al te hoge kostprijs. Vitaal politiek theater kon alleen maar door de prijs van de spektakels te drukken: weg met de ingewikkelde decors en de mooie kostuums. Het naakte plateau, kwalitatief hoge acteursprestaties, een belangrijke tekst: dat waren de basisvoorwaarden om een theater te maken dat voor de hedendaagse mens relevant kon zijn.

Vanuit die inzichten heeft hij thans voor het Goodman Theatre in Chicago *De Koopman van Venetië* gemaakt. Helemaal eenvoudig en goedkoop heeft Sellars het niet weten te houden, want hij heeft een beroep gedaan op een ingewikkelde video-apparatuur, wat de aanmaakprijs van de vertoning wel fors de hoogte zal ingejaagd hebben. Zijn 'arm' theater is dus niet zo 'arm' als de theorie laat vermoeden. Maar de toevoeging van de video,

overweldigend aanwezig in deze opvoering, is verre van een luxe. Een technisch snufje dat modieus hedendaags oogt. Neen, de video-schermen laten Sellars toe volledig nieuwe principes te exploreren in verband met de intimiteit tussen acteurs en publiek en met de bevrijde kijkrichting van de toeschouwer.

Op één punt heeft hij wel volledig woord gehouden: zijn theater is duidelijk politiek. Op de kwaliteit van het acteren valt niets aan te merken, dat is zowat over de hele lijn verbluffend. Amerikaans theater op zijn best. Daarbij gaat het om een belangrijke tekst van Shakespeare. Elke opvoering van een Shakespeare-tekst moet, wil ze enige zeggingskracht hebben, een antwoord bieden op een reeks vragen. Doet ze dat niet dan krijg je de fletse, ondermaatse opvoering die in de maand november door Lidwien Roothaan in de Brusselse KVS geserveerd werd. Doet ze dat wel, dan sta je oog in oog met een grote theaterervaring. Dat laatste was bij Peter Sellars onmiskenbaar het geval.

Het lijkt ons nuttig om de vragen netjes op een rij te zetten en een na een de voorgestelde antwoorden te onderzoeken.

1. Met welk probleem kampt *The Merchant of Venice*?

Shakespeare heeft in de figuur van de jood Shylock een rol geschreven, die binnen de patronen van het anti-semitisme valt. Shylock wordt in de tekst een aantal malen als de handlanger van de duivel genoemd. Als zijn dochter Jessica zich laat schaken door een jonge christen, dan is

dat een triomf, want Jessica stemt uit liefde toe in een bekering. Niet alleen de liefde triomfeert, maar ook een ziel is gered. Als we Shylock als vader in het zand zien bijten, worden we geacht om dat op raciale en religieuze gronden toe te juichen. Shylock zelf sluit een contract af, waarbij hij van een christen geen rente maar wel een pond vlees eist. Als hij uiteindelijk om de uitvoering vraagt, wordt hij op een listige manier bedrogen. Ook dat bedrog wordt ons voorgesteld als een overwinning op een onmens. Het anti-semitisme bij Shakespeare heeft vooral na de Tweede Wereldoorlog een onverteerbare kleur gekregen. Waarom willen zoveel regisseurs, vaak van joodse afkomst, dit stuk vandaag de dag nog spelen? Het lijkt wel te maken te hebben met de mythe Shakespeare, de grote, humanistische schrijver die een ereplaats verdient op de canon van de Westerse toneelliteratuur. Elke opvoering van *De Koopman* is een pleidooi voor Shakespeare.

Dat is ook het geval bij Sellars. In een zeer boeiend gesprek met zijn dramaturg Norman Frisch, opgenomen in het programmaboekje, vertelt Sellars hoe hij bij Shakespeare op zoek ging naar een tekst die hem in staat stelde om over het hedendaagse Amerika een uitspraak te doen. In de commentaren van Sellars verschijnt steeds weer de stad Los Angeles. Dat komt omdat Sellars er een paar jaar aan de slag is als organisator van een multicultureel festival. Het doel van deze culturele onderneming is te laten zien dat de rijkdom van de stad bestaat uit de fascinerende mengeling van de meest uiteenlopende culturen. Hier ontmoeten Afrika, Centraal Amerika, Azië en Europa elkaar. In de praktijk levert dat een sterk gesegregerde stad op, en het festival van Sellars wil pogingen ondernemen om de culturele isolatie van al deze groepen te doorbreken.

Deze optimistische instelling heeft een flinke knauw gekregen toen de 'onlusten' uitbraken. De blanken spraken blanke politiemensen vrij van een moord op een zwarte, de beruchte zaak van Rodney King. De zwarte getto's kwamen onmiddellijk in opstand, en richtten hun woede vooral op de Koreaanse winkeliers: plundering en brandstichting waren schering en inslag. Een vreemde kettingreactie. Een sociaal probleem werd doorkruist door raciale spanningen.

Peter Sellars wilde over deze gebeurtenissen een voorstelling maken en kwam